

Bütün ülkelerin
proleterleri birleşin!korkün hemü
veletan vekün!

İŞÇİNİN SESİ

Devrimin de
partinin de
güvencesi işçilerdir!Yıl:8, Sayı:197-198
3 Mayıs 1982

ÇEK - AL

*Küçük burjuvalar denizi bir ülkede, devrimin başarısı,
hem bağlaşıklık açısından, hem işçi sınıfını
küçük burjuva etkilenmelerden arı tutabilmek açısından,
küçük burjuvaziyi iyi tanımayı gerektiriyor.*

KÜÇÜK BURJUVAZİ ÜZERİNE

Ali H. Karadağ — Cemile Çakmak

Bu yazıda, bir sınıf olarak küçük burjuvazinin, gelişimi içinde kapitalist toplumdaki yerine, taşıdığı sınıfsal özelliklere ve proletarya ile ilişkisine kısaca bakacağız.

Gelişimi içinde küçük burjuvazi

Feodal toplumdaki küçük üreticinin, loncaların ve doğal ekonominin dar sınırlarını kırarak kapitalistleşmesi, kapitalist gelişimin bilinen bir yoludur. Bu yol, kapitalizmin ilk gelişme döneminin özelliğidir. Burjuvazi kapitalizmin temel bir sınıfı olarak bir kez tarih sahnesine çıktıktan sonra geride kalan, treni kaçıran küçük üreticiler için aynı yoldan geçerek kapitalistleşme olanağı tarihsel olarak sınırlanmıştır.

Marks'ın dediği gibi, yeni burjuva sınıfı yalnızca feodal aristokrasiyi değil, küçük mülk sahiplerini, küçük üreticileri de yıkıma uğratarak yükselmiştir. Kapitalizm tam geliştiğinde artık, burjuvaziden ve proletaryadan ayrı, burjuva toplumunun tamamlayıcı bir parçası olarak kendini yenileyen yeni bir küçük burjuva sınıfı oluşmuştur.

Yaşamdaki bu değişimle bağlı olarak, Marks ve Engels, küçük burjuvaziyi iki farklı çerçevede ele almaktadırlar. Biri,

feodal toplumun bağrında burjuvazinin doğuşu, ötekisi ise kapitalizm egemen olduktan sonra oluşan sınıfsal yapı çerçevesindedir.

Feodal toplumun çözülme sürecinde, feodaller ve serfler arasında küçük burjuva nitelikli bir orta sınıf oluşur. Bu orta sınıf, o zamanlar, geleceği olan bağımsız bir sınıftır. Geleceğe doğru evrim sınıfın kendi içindeki burjuvazileşme süreciyle gerçekleşir. Bu süreç bir ayrışma doğurur. Zamanla, küçük burjuvalar ve burjuvalar orta sınıf içinde birlikte yer alırlar. Bu nedenle, o zamanki küçük burjuvaziye alt orta sınıf da denmektedir.

Kapitalizm geliştikçe, feodal toplumun sınıf yapısını çatlatıp kendininkini yerleştirdikçe, orta sınıfın kendi içinde yürüyen ayrışma, iki ayrı sınıf olmaya doğru ilerler. Bu ayrışmadan, bir yandan bağımsız bir sınıf olarak burjuvazi, öte yandan, artık öne genelleyle tikanmış, kapitalizmin iki ana sınıfı arasına sıkışmış ayrı bir ara sınıf olarak küçük burjuvazi oluşur ve burjuva toplumunun tamamlayıcı bir parçası olarak biçimlenir.

Manifesto'da Marks ve Engels bunu şöyle dile getiriyorlar:

"Modern uygarlığın tam geliştiği ülkelerde, proletarya ve burjuvazi ara-

sında sallanan ve burjuva toplumunun tamamlayıcı bir parçası olarak sürekli kendini yenileyen, yeni bir küçük burjuva sınıfı oluşmuştur. Ne var ki, bu sınıfın üyesi bireyler, rekabetin etkisiyle sürekli aşağıya proletaryanın içine itilirler ve modern endüstri geliştikçe, modern toplumun bağımsız bir kesimi olarak tamamen yok olacakları... anın yaklaştığını bile görürler." (Marks-Engels, "Komünist Manifesto", *Seçme Yapıtlar*, c.1, s.129)

Yukarıdaki sözlerden de görüldüğü gibi, kapitalizm geliştikçe, kendi çıkarlarına uygun bir küçük burjuvazi yarattıkça, bu sınıf bağımsızlığını tümüyle yitirir. Toplumda küçük burjuvazi ayrı bir sınıf olarak yok olmaz ama bağımsız bir sınıf olarak yok olur.

Kapitalizmin kendi çıkarları, gereksinimleri doğrultusunda küçük burjuvaziyi yeniden ürettiğini Lenin şöyle anlatıyor:

"Bütün kapitalist ülkelerde proletaryayla yanyana her zaman geniş bir küçük burjuva, küçük üreticiler katmanı vardır. Kapitalizm, küçük üretimi doğurdu ve sürekli doğuruyor. Birçok yeni 'orta katman' kapitalizm tarafından varediliyor. (Fabrika eklentisi olarak, evde çalışma olarak, bütün ülkeye yayılan işyerleri olarak ve otomobil, bisiklet endüstrisinde olduğu gibi, büyük endüstrinin gereksinimlerini karşı-

ak için kurulan işyerleri olarak.)”
enin, *Toplu Yapıtlar*, İngilizce basım,
15, s.39)

Sermayenin genişletilmiş yeniden üretimi sürecinde, büyük sermayeye bağımlı küçük işletmeler bu sürecin bir parçası olarak üretimdeki yerlerini alırlar. Bunlar, finansman, hammadde, teknik, pazar vb. sorunları açısından tekeli büyük sermayeye bağımlıdır ve bu bağımlılık giderek artar. Artık söz konusu olan, tarihsel olarak burjuvazinin embriyonu bir küçük burjuvazi değil, kapitalist toplumun tamamlayıcı bir parçası olan, bağımsız gelişme olanaklarını yitirmiş bir küçük burjuvazidir.

Kuşkusuz, geçmişten kalan, eski orta sınıfın artığı olan küçük burjuvazinin, yerini, tümüyle kapitalizmin değişen gereksinimlerine göre biçimlenmiş bir küçük burjuvaziye bırakması süreç işidir. Bu süreç genellikle tamamlanana kadar, yenile eskinin yanyana yaşadığı ve ülkenin bir küçük burjuvalar denizine benzediği uzun bir dönem yaşanması

etkilenmelerden arı tutabilmek açısından, küçük burjuvaziyi iyi tanımayı gerektiriyor.

II

Modern kapitalist toplumda küçük burjuvazi

Bugünün modern kapitalist toplumunda küçük burjuvazi deyince ne anlıyoruz? Küçük burjuvazi nedir?

Kuşkusuz, bu soruları hakıyla yanıtlamak geniş ve kapsamlı bir araştırma gerektirir. Biz burada konuya yalnızca bir yaklaşım yapmış olacağız.

Marks ve Engels pek çok yerde, küçük dükkan sahipleri, zanaatkarlar, küçük imalatçılar gibi terimler kullanıyorlar. Lenin de, küçük üretici, küçük mülk sahibi sözcükleriyle küçük burjuvazi sözcüğünü çoğu kez eş anlamda kullanıyor.

Küçük burjuvaziye anlamak açısından Marks'ın şu sözleri önemlidir:

olağandır. İşte Türkiyede böyle bir küçük burjuvalar denizidir.

Türkiye’de yaşanan süreci Yürükoğlu yoldaşımızın şu sözleriyle toparlayabiliriz:

“Bir yanda, geleneksel küçük burjuvazi hızla erimekte, yoksullaşmakta, proleterleşmektedir. Bu durum bu kesimde şiddetli tepkiler oluşturmaktadır. Öte yanda... bu eriyen geleneksel küçük burjuvazinin yerini yenisi ve tekeli kapitalizme yamalı, bağımlısı almaktadır. Örneğin terziler ve kunduracılar yok olurken ‘yan sanayici’ küçük burjuvalar vb. gelişmektedir.

“Bu iki yönlü etki, küçük burjuvazi içinde çok karmaşık ve çelişkili süreçler yaratmaktadır.” (R. Yürükoğlu, “İleri Demokratik Halk Devriminde Tekeldiş Burjuvazi”, *İşinin Sesi*, sayı:115-116)

Küçük burjuvalar denizi bir ülkede, devrimin başarısı, hem bağışıklık açısından, hem işçi sınıfını küçük burjuva

“Bu üreticilerin kendi üretim araçlarıyla çalışarak, bir yandan kendi emek gücünü üretmenin yanısıra artık değer de yaratmaları, bir yandan da konularından yararlanarak kendi artık emeklerine ya da bir kısmına (çünkü bir kısmı vergi biçiminde v.s. ellerinden alınır) kendileri el koymaları olanaklıdır...

“... Bağımsız köylü ya da zanaatkar iki kişiye bölünür. Üretim araçlarının sahibi olarak kapitalisttir. İşçi olarak ise kendi ücretli işçisidir. Dolayısıyla kapitalist olarak kendi kendine ücretini öder. ve sermayesinin kârını alır, yani bir yandan kendini ücretli işçi olarak sömürür, öte yandan artı-değerden emeğin sermayeye borcu olan haracı öder.” (K. Marks, “Artı Değer Teorisi, C. I; s.407-408)

Önce şunu belirtelim ki, yukarıda Marks “bağımsız” sözcüğünü, kendi üretim araçlarıyla kendi başına çalışan anlamında kullanıyor. Sınıf olarak bağımsızlıktan söz etmiyor.

İkincisi ve asıl önemlisi, açıktır ki,

küçük üretim kendi içinde alınırsa, artı değer ya da ücret gibi kategoriler geçerli olmaz. Ancak, Marks yukarıda, kapitalizmin tüm değer yargılarıyla topluma egemen olduğu koşullardaki küçük üretimden söz ettiği için, artı değer, ücret gibi kategorileri kullanıyor. Bununla, kapitalist işleyişin kafalara, kavramlara ne denli damgasını bastığını anlatmaya çalışıyor ve şöyle diyor:

“Kapitalist üretimde üretim araçlarının — belli bir üretim ilişkisini simgeleyen — belirleyici toplumsal karakteri bu üretim araçlarının maddi varlığı ile öylesine içiçe girmiştir ve burjuva toplumunun düşünce biçiminde öylesine ayrılmazdır ki, ilişki (kapitalizme — İ.S.) doğrudan ters de düşse, aynı belirleyicilik (kategorik belirleyicilik) kazanılır. Üretim araçları, ancak emekçiden ayrıldıkları ve bağımsız bir güç olarak emekçinin karşısına çıktıkları ölçüde sermaye olur. Ama değindiğimiz durumda, üretici — emekçi — kendi üretim araçlarının kullanıcısı, sahibidir. Dolayısıyla ne bunlar sermayedir, ne de bunlarla ilişkide kendisi (üretici — İ.S.) ücretli-emekçidir.

Yine de bunlara sermaye gözüyle bakılır ve (üreticinin — İ.S.) kendisi de ikiye bölünmüştür. Öyle ki, o kapitalist olarak kendini ücretli işçi diye çalıştırır.” (K.Marks, a.g.y, s.408)

Bu sözlerden de anlaşıldığı gibi, küçük burjuvazi, üretim sürecindeki konumuyla kapitalist toplumun iki uzlaşmaz temel sınıfının özelliklerini varlığında taşıyan çelişkili bir sınıftır. Tıpkı burjuvazi gibi üretim araçları sahibidir, işgücü satın alır ve artı değere el koyar. Ama satın aldığı kendi işgücü, el koyduğu kendi yarattığı artı değerdir. Çalışan ve sömürülen bir sınıftır.

Marks, bir mektubunda küçük burjuvazinin bu çelişkili yapısını şu sözlerle çok güzel anlatıyor:

“O kendisi hareket halinde toplumsal çelişkiden başka birşey değildir.” (Marks’ın P.V.Annenkov’a 28 Aralık 1846 tarihli mektubu)

Sınıf kavramı, toplumun gelişmesi içinde kendisi de gelişen bir kavramdır. Gerçek yaşamda bir sınıfı ötekilerden ayıran duvarlar yoktur. Sınıflararası ilişkiler durağan değil, akışkandır. Karşılıklı geçişler, sınıf değiştirmeler süreklidir. Bu yüzden, sınıf tanımı yaparken, sınıfları birbirinden ayıran ölçütleri tartışırken dikkatli olmak gerekir. Hele de konuştuğumuz burjuvaziye ve proletaryaya yaklaşan yanları ve büyük insan kalabalığı ile küçük burjuvazi ise sorun daha da karmaşılaşır. Bunu akılda tutarak, küçük burjuvazinin sınıfsal özelliklerine sınıf ölçütleri ışığında kısaca bakalım.

Lenin şöyle diyor:

"Sınıflar tarihsel olarak belirlenmiş toplumsal üretim sistemi içinde tuttukları yere, üretim araçlarıyla ilişkilerine, emeğin toplumsal örgütlenmesinde oynadıkları rol, toplumsal zenginlikten aldıkları payın miktarına ve alış yöntemine göre birbirinden ayrılan geniş insan guruplarıdır." (Lenin, c.29, s.424)

Bu ölçütlere göre bakarsak küçük burjuvazi için şunları söyleyebiliriz:

Birincisi, küçük burjuvazi, **kapitalist toplumun** tamamlayıcı bir sınıfıdır. Temel ve bağımsız bir sınıf değildir. **Ara**, ama burjuvaziden **ayrı** bir sınıftır. Kapitalist üretim sistemi küçük burjuvaziye dayanmaz ama gediklerini doldurmak, eksiklerini tamamlamak için küçük burjuvaziye gereksinim duyar, onu sürekli üretir.

İkincisi, küçük burjuvazi geneliyle küçük mülk ve üretim aracı sahibidir. Sahip olduğu üretim araçlarının değerinin, üretim kapasitesi ve teknik düzeyinin düşüklüğü onu burjuvaziden ayıran bir noktadır.

Üçüncüsü, küçük burjuvazi **çalışan** ve yaşamını ağırlıklı olarak **kendi emeğinden** sağlayan bir sınıftır, emekçidir. Burjuvazi ile arasındaki çizgiyi çekmede bakılacak önemli ayrımlardan biri budur. Ancak, aynı zamanda geneliyle üretim aracı sahibi olduğu için, küçük burjuvazi sömürme özlemi taşıyan, proletaryadan çok farklı bir emekçi sınıfıdır.

Dördüncüsü, toplumsal zenginlikten alınan pay ve bunun alınış biçimidir ki, bunun standartları öteki ölçütlerle birlikte ele alındığında ortaya çıkar ve sınıfı belirlemede önemli bir yer tutabilir. Hatta toplumdaki standartlara göre yalnızca bu ölçüt ayrım çizgisi çekmede belirleyici bile olabilir.

Üretim aracı sahibi olmayan ama çalışarak geçinen, toplumsal zenginlikten aldığı pay ve yaşam koşulları açısından küçük burjuva özellikler taşıyan kesimleri de somut duruma göre küçük burjuvazinin içinde saymak gerekir. Devlet bürokrasisinin geniş kesimleri, öğretmen, çeşitli uzmanlar gibi meslek sahipleri bunlara örnektir.

Sonuç olarak, bir küçük burjuva hem halktan biri, hem de burjuvadır.

III

Küçük burjuvazinin bazı sınıfsal özellikleri

Yukarıda, kapitalist toplumdaki yeri açısından küçük burjuvazinin sınıfsal özelliklerine kısaca baktık. Şimdi bu temelde, küçük burjuvazinin kendisinin taşıdığı, onun kendi sınıf karakterini

belirleyen bazı özelliklere yine kısaca bakalım.

Proletarya ile burjuvazi arasında

sıkışmış bir ara sınıf olması küçük burjuvazinin en belirleyici özelliğidir. Bu nedenle küçük burjuvazinin bağımsız sınıf çıkarları, bağımsız bir sınıf psikolojisi ve bağımsız ideolojisi yoktur.

Küçük burjuvazinin savunabileceği en "bağımsız" sınıf çıkarı, küçük burjuvaların kolayca burjuvallaştığı eski günlere dönmektir. Bunun gericiliği ve gerçekçi olmadığı bir yana, gerçekleştiğini varsaysak da, yine bir kesimin burjuvallaşmasından ve kalanından yine bağımlı, sıkışık bir ara sınıfın doğmasından başka bir yere varmaz. Küçük burjuvazi bu sıkıntılı, umutsuz gelecekte kurtarabilecek tek yol ve onun gerçekten devrimci olabilmesinin tek koşulu proletaryanın safında yer tutmasıdır.

Bağımsız çıkarı, bağımsız ideolojisi olmayan, iki ana sınıfın karşıt çıkarlarını içinde barındıran bir sınıfın tutum almasında belirleyici özellik doğal olarak kaypaklık ve güce tapmadır. Küçük burjuvazi güçler dengesine göre bir ana sınıfın etkisinde kalır, onun peşine takılır. Güçler dengesindeki değişmelerle paralel olarak da kolayca tutum değiştirir, kaypaklık yapar. Değişmelerin boyutlarına göre, bu kaypaklık ve güce tapma, panik ve yılmılık olarak yansır.

Bu nedenle, proletaryanın gücünü geniş küçük burjuva yığınların sempatisiyle ölçmek oportünizmdir ve gücü güçler dengesine ölçen oportünizmin kendisi küçük burjuva kökenlidir. Proletarya güçlü olursa, geniş yığınların sempatisini toplar, küçük burjuvazinin yalpalamalarını en aza indirebilir. Bunun için bakacağı ise, kendi doğru sınıf bilinci, örgütlülüğü ve doğru siyasetidir. Şunun bunun ne dediği değil, bağımsız arı sınıfsal çizgisidir.

Proletaryanın iş ve yaşam koşulları onda kolektivizmi geliştirir. Oysa küçük burjuvazi küçük birimler olarak, dağınık bir biçimde yaşam kavgası içindedir.

Burjuvazinin ekonomik baskısını sürekli üzerinde duyar ve buna karşı kendi küçük mülkiyetini savunma, pekiştirme çabası içindedir. Bu vb. koşullar, bireyciliği küçük burjuvazinin bir özelliği yapar. Özveri yaptığı zaman kendi bireysel öfkesine boyun eğdiği için yapar, kolektif bir amaç uğruna özveri yapmaya ise "kazık yemek" gözüyle bakar.

Bireyciliği yaratan aynı koşullar, disiplinsizliği ve kariyerizmi de küçük burjuvazinin önemli özellikleri arasına katar.

Küçük burjuvazinin proletarya gibi bağımsız sınıf çıkarları ve kolektif bir iş disiplini eğitimi yoktur. Kendi bireysel çıkarları doğrultusunda, kendi karar verir, kendi uygular. Kolektif bir amacın gereklerini yerine getirmeye yönelik disiplin küçük burjuvaziye boğucu gelir. Bu boğuculuğu, kendi kişisel çıkarlarını, "yükselmeyi" vb. öne koyarak, kariyerizme kırmaya yönelir. Ve kendi kariyerizmini doyurmaya geldiği zaman, en katı "disiplini" de uygular, her türlü ahbab çavuş, "adamı yapma" ilişkisini de kurar. Bütün bunlar temelinde, küçük burjuvazinin örgütlenme anlayışı da proletaryadan kökünden farklıdır.

İki karşıt sınıfın çıkarları küçük burjuvazinin bağrında birbirini köreltiği için, küçük burjuvazi kendisinin uzlaşmaz çelişkilerin üstünde durduğunu sanar. Egemen burjuva ideolojisinin belli yönlerini yer yer burjuvaziden daha aşırı ölçüde savunur. Burjuva ilüzyonlarının en elverişli yayılma odağıdır.

Devlet, demokrasi, diktatörlük konusunda küçük burjuvazi çoğu zaman burjuvazinin kendisinin bile inanmadığı ilüzyonları yaymanın etkili bir aracıdır. Öte yandan ulusculukta burjuvaziden daha bağnazdır.

Vatan, millet edebiyatı küçük burjuva katmanları derinden etkiler. Bizim küçük burjuva sosyalistlerinin, menşeviklerin "ulusal çıkarlar" "ulusal ordu", "ulusal marş" sözlerinin, Kemal kuyrukçuluğunun altında yatan, bu küçük burjuva bakış açısından başka bir şey değildir. Kürt sorunundaki şoven tutum, ayrılma hakkını tanımama, "misak-ı milli" sınırlarını savunma gibi tezler de öyledir.

Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte üretimin giderek toplumsallaştığını, bu toplumsallaşma sürecinin dünya ölçeğinde de hızla yol aldığını biliyoruz. Bunun sonucunda hem burjuvazi hem de proletarya uluslararası birer sınıf olmuşlardır. Çeşitli ülkelerin burjuvaları ve proletaryaları kendi aralarında binlerce bağla bağlıdır. Küçük burjuvazi ise

üretim faaliyetini her ülkede yalıtılmış bir biçimde yerine getirir. Daha az hareketli, öteki uluslarla ve dünya ekonomisi ile daha az bağlantılı olarak, ulusal sınırlara kapanmış biçimde varlığını sürdürür. Bu yüzden de ulusal dargörüşlülük en çok küçük burjuvazide yansır.

Küçük burjuvazinin daha birçok özelliği sıralanabilir. Ancak biz, bu bölümü, Lenin'den uzun bir alıntıyla bitireceğiz. Aşağıda Lenin, işçi sınıfının ve küçük burjuvazinin psikolojileri arasındaki radikal farkı çok güzel anlatıyor:

"...Küçük burjuva yıkıma gittiğini, yaşamın daha güçleştiğini, varoluş savaşının daha da acımasızlaştığını, kendisinin ve ailesinin durumunun giderek daha çok umutsuzlaştığını görür ve hisseder. Bu tartışmasız bir gerçektir ve küçük burjuva bunu protesto eder.

"Ama o bunu *nasıl* protesto eder?"

"Umutsuzcasına yokolan, geleceğinden karamsarlığa düşmüş, bunalımlı ve korkak bir sınıfın temsilcisi olarak protesto eder. Yapılacak hiçbir şey yoktur... küçük burjuvanın haykırışı böyledir.

"Bilinçli işçi bu bakış açısını taşımaktan uzaktır. O, ne kadar içten ve yürekten olursa olsun bu tür haykırışlarla bilincinin bulanmasına izin vermeyecektir. Evet, biz işçiler ve küçük mülk sahipleri yiğini, dayanılmaz baskı ve çileyle dolu bir yaşam sürdürüyoruz. İşler, bizim kuşak için, babalarımızınkinden daha zordur. Ama bir bakıma biz babalarımızdan daha şanslıyız. *Savaşmaya öğrenmeye başladık ve hızla öğreniyoruz* — hem de babalarımızın en iyilerinin yaptığı gibi tekil bireyler olarak değil, burjuva nutukçularının bizim ruhumuza yabancı olan sloganları için değil, kendi sloganlarımız, bizim sınıfımızın sloganları için savaşmayı. Biz babalarımızdan daha iyi savaşıyoruz. Bizim çocuklarımız bizden daha iyi savaşıyorlar ve *onlar zafere ulaşacaklar*.

"İşçi sınıfı yokolmuyor, büyüyor, daha güçlü oluyor, cesaret kazanıyor, kendini pekiştiriyor, eğitiliyor ve savaşa çelikleşiyor. Biz, serflik, kapitalizm ve küçük üretime ilişkin olarak karamsarız ama işçi sınıfı hareketini ve onun amaçlarını ilgilendiren herşeyde ardıcıl iyimserleriz." (Lenin, c.19, s.236-237)

IV

Bilinçli işçiler partinin güvencesidir

Küçük burjuvazi, salt üretimdeki yeri ve ekonomik istemleri, özlemleri açısından ele alındığında, ilerici bir toplumsal güç değildir. *Manifesto*'da da söylendiği gibi, bu açılardan gericidir, tutucudur, tarihin tekerleğini geriye çevirmek ister.

"Dolayısıyla onlar devrimci değil, tutucudurlar. Hatta bundan da öte,

gericidirler çünkü tarihin tekerleğini geriye doğru çevirmek isterler. Eğer şans eseri devrimcilerse, bu proletaryanın saflarına aktarılmasının yaklaştığını görmelerindedir. Böylece onlar bugünkü değil, gelecekteki çıkarlarını savunuyor, kendilerini proletaryanın bakış açısına oturarak kendi bakış açılarını terkediyor olurlar." (Marks, Engels, "Komünist Manifesto", *Seçme Yapıtlar*, c.1, s:118)

**Parti'den ayrılmalar,
onun arlaşması
anlamına gelir,
en az sağlam öğelerden,
güvenilmez dostlardan,
her zaman
bir süre için
proletaryaya katılan
ve küçük burjuvazi ya da
"sınıfsızlaşmışlar"
arasından alınan
"yol arkadaşları"ndan
kurtulması anlamına
gelir.**

Marks ve Engels, küçük burjuvazinin tüm olumsuz özelliklerini bilimsel temelleriyle açıkladıkları halde, aynı zamanda küçük burjuvaziyi hep devrim savaşımıyla şöyle ya da böyle ilişkili olarak ele almışlardır.

Bir mektubunda Marks, "küçük burjuvazi, tüm yaklaşan toplumsal devrimlerin kopmaz parçasını oluşturmaktadır" diyor. (P.V.Annenkov'a 28 Aralık 1946 tarihli mektup)

Lenin de, küçük burjuvazinin kaypaklığını, disiplinsizliğini v.b. sürekli vurgulamıştır. Büyük bir devrimin lideri olarak küçük burjuva hastalıkların sonuçlarını yakından yaşamıştır. Yine de, *Emperyalizm* kitabının önsözünde "küçük mülk sahiplerini burjuvaziden kazanmak"tan söz ediyor.

Küçük burjuvaziye ilişkin olarak proletaryanın liderlik görevini Lenin şöyle koyuyor:

"Marksizm bize öğretiyor ki, kapitalizm varolduğu sürece küçük burjuva yığınların demokratik olmayan ayrıcalıklardan çekmesi..., ekonomik baskıdan çekmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla, kapitalizm varolduğu sürece, bu ayrıcalıkların ve baskının kaynağını anlatmak, bunların sınıf köklerini sergilemek, bunlara karşı savaşımında örnek oluşturmak, liberal savaş yöntemlerinin sahte-

liğini açık etmek vb, *her zaman lider'in görevi olacaktır.*" (Lenin, c.17, s.80)

Toplumdaki tüm ezilenlerin, sömürülenlerin kurtuluşu proletarya hegemonyasını gerektirir. Proletarya, tüm emekçilerin sözcüsüdür ama bu sözcüğün nasıl olması gerektiğini yine Lenin şöyle dile getiriyor:

"... Proletarya, tüm emekçi nüfusa *temsilcilik* yapar ve hem de bu öyle bir temsilciliktir ki, bununla biz herkesi *kendi* öz bakış açısını terketmeye ve kendilerini bizim bakış açımıza koymaya iteriz (ve zorlarız). Tersine değil — biz kendi bakış açımızı terketmeyiz ve kendi sınıf savaşımımızı her tür bukalemunun savaşımıyla içiçe geçirmeyiz." (Lenin, c.6, s.51)

Kuşkusuz, proletaryanın lider görevlerini yerine getirebilmesi, tüm emekçi halkı doğru temsil edebilmesi için herşeyden önce kendi bilincini ve örgütünü, her türlü burjuva ve küçük burjuva etkilenmelerden arı tutması gereklidir. Bu ise, özellikle gericilik dönemlerinde hem büyük önem kazanır, hem de bir bakıma zaten gerçekleşir:

"Parti'nin en proleter öğeleri ve aydınlar arasında ilkelerinde tutarlı ve en Sosyal-Demokrat (Komünist — İ.S.) olanlar Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne bağlı kaldılar. Parti'den ayrılmalar, onun arlaşması anlamına gelir, en az sağlam öğelerden, güvenilmez dostlarından, her zaman bir süre için proletaryaya katılan ve küçük burjuvazi ya da 'sınıfsızlaşmışlar' arasından alınan 'yol arkadaşlarından' kurtulması anlamına gelir." (Lenin, c.15, s.353-354)

"Parti'nin bu yarı-proleter, yarı-küçük burjuva entellektüellerden kurtulması, proleter yığınlarının yiğit savaşım dönemi boyunca birikmiş yeni *saf proleter* güçlerin gözlerini yeni bir yaşama açtırmaya başlıyor." (Lenin, c.15, s.18)

Türkiyeli komünistler olarak, içinde yaşadığımız dönemde, bu süreçleri yalnızca bilmekte, anlamakla kalmamalı, aynı zamanda bilinçli olarak da uygulamalıyız:

"Parti merkezlerinin güçlü bir illegal örgütlenmesi, sistematik illegal yayınlar ve *hepsinden önemlisi* (abç), işçilerin kendileri arasından ileri üyelerin yönetiminde, yığınlarla doğrudan bağ içinde olan yerel ve özellikle fabrika parti grupları: İşte devrimci ve Sosyal-Demokrat (Komünist — İ.S.) bir işçi hareketinin sert ve sağlam çekirdeğini... dayandırdığımız temel budur." (Lenin, c.15, s.20-21)

Ülkemizde faşizm altında çok ağır bir baskı altında ezilen geniş küçük-burjuva yığınların da kurtuluşu, proletaryanın arı bilinci ve sağlam örgütlenmesinden geçiyor.